אגרות הראי"ה - כרך ד' - אגרת תתקצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד כסלו תר"פ - ירושלים
נמען: הרב חיים הירשנזון, רב הובוקן

תודה על ספרו 'מלכי בקודשי'. על הגדוד העברי: אין לחייב, אבל אין לזלזל במתנדבים. מינוי מלך: אין איסור בכל צורת ממשל שהיא לטובת ישראל. במקום המקדש הרב קוק חולק: אי אפשר להכריע בספק של מחלוקת הראשונים, ויש לפחות איסור לאו או דרבנן (הראב"ד, הלכות בית הבחירה פרק ו); כבוד האומה יבוא דרך רכישת החצרות ליד הכותל ובניית בית כנסת מפואר צמוד אליו, מונהג על פי רוב רבני ישראל. הקרבנות יחזרו עם הופעת רוח הקודש, ואין להתפעל מהתרבות האירופית. התנועה עד כה גילתה רק את צד החול; צריך ליצור את צד הקודש - 'ירושלים' - שילך עם 'ציון' בידידות ובחופש. כל יהודי צריך להיות ציוני לעבודת החול וירושלמי לעבודת הקודש. בתוספת: יש לכונן בית דין גדול לערעורים.

עיקרי הדברים

- הגדוד ומינוי מלך.
- איסור כניסה למקום המקדש.
- בית כנסת ליד הכותל.
- הקרבנות.
- ציוני וירושלמי.
- בית דין לערעורים.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] והוא אינו חלק מלשון האגרת.

ב"ה[1] ירושלים עה"ק[2] י"ד כסלו תר"פ[3]

לכבוד הרב הגאון החכם המפורסם מו"ה[4] חיים הרשענזאהן שליט"א[5],

רב בהובאקען. שלום וברכה ספרו היקר "מלכי בקודש" [ספרו של הרב חיים הירשנזון, ובו שאלות על הלכות מדינה וממלכה בימינו] הגיעני, ות"ח[6] לכת"ר[7] על אשר כבדני בתשורה מכובדה זו. והנה בעקר הענין של שאלותיו, בענין הגדוד, [הגדוד העברי שלחם בצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה] דבר פשוט הוא שלחייב א"א[8] לו, [שאי אפשר לחייב להתנדב לגדוד] אבל להפריע או להתיחש במבט של אי כבוד על המתנדבים, זהו דבר שלא נתן להאמר. ובענין מינוי מלך, [השאלה אם

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4 מו"ה - מורנו הרב
5 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6 ות"ח - ותלמידי חכמים
7 לכת"ר - לכבוד תורתו
8 א"א - אי אפשר

[מותר בימינו להעמיד הנהגה מדינית בישראל] ג"כ[9] אין שום איסור להנהיג כח ממשלתי באיזה צורה היותר נאותה, וכל מה שהוא יותר נראה לטובתן ולכבודן של ישראל ה"ז[10] משובח. אמנם בענין מקום המקדש [השאלה אם מותר להיכנס בימינו להר הבית] דעתי רחוקה מדעת כת"ר[11], לע"ד[12] אין בידינו להכריע זה הספק של מחלוקת הראשונים, [מחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם קדושת המקדש קיימת גם בזמן החורבן] והדבר נשאר בספק של כרת. [בספק של איסור שעונשו כרת] וחיוב אשם תלוי [קרבן שמביאים על ספק עבירה שחייבים עליה כרת] נמי איכא, לפחות למ"ד דל"בי חתיכה א' מב"ח[13] ויותר מסתבר לומר שגם להראב"ד[14]' איכא איסור תורה, אלא דכרת דאת מקדש ד' טמא לא שייך כשאין דלא בעינן. מב' חתיכות. הלכות בית הבחירה פ"ו הי"ד. מקדש, אבל לאו דלא יטמאו את מחניהם איכא למ"ד קדושה שני' קדשה לע"ל[15], ואפילו אם נאמר דהראב"ד[16] ס"ל[17] דלאו נמי ליכא, מ"מ[18] איסור דרבנן ודאי איכא, ולא נתן לחשוב, שבענין תרומ"ע[19] ישאירו חיוב דרבנן, בדבר שהוא משום קדושה קלה. [ואין לחשוב שחכמים, שהחמירו בתרומות ומעשרות מדרבנן, שקדושתם קלה, יתירו לגמרי בקדושת המקדש]

ולענין קדושת המקדש יתירו [לגמרי], וטבל במיתה ומקדש בכרת דחמירא ממיתה [האוכל טבל חייב מיתה בידי שמים, והנכנס למקדש בטומאה חייב כרת, שחמור ממנה] וגם דאבון הלב גדול מאד, אם יכנסו בהמון טמאים, בכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. [ירמיהו יז, יב] וכמה פועל ההרגש וראוי לגדור כעין הגזירה של יום הנף מהרה יבנה המקדש [רבן יוחנן בן זכאי גזר שיהא יום הנף כולו אסור באכילת חדש, שמא ייבנה המקדש במהרה (ראש השנה ל)] וכה"ג[20]. ולענין כבוד האומה לעד, יותר יהיה כבוד הכלל ניכר, אם נשתדל שישמרו בידינו בדרך קנין, [בקנייה] החצרות הסמוכות להכותל הקדוש פעה"ק[21]. ועל מקומם נבנה סמוך ממש להכותל, בית הכנסת אחת גדולה ומפוארה מאד בכל פאר והידור, וכל אותן התיקונים שמציע כת"ר להיות ערוכים ושירה וזמרת קודש - יהא בה. והיא תהיה מונהגת ע"פ[22] הסכמת רוב רבני ישראל דרך מוסכם לכללות האומה, למעלה מכל חלוק של נוסח ומנהג מפלגתי. והבית הזה יהי'[23] לנו לעד, שאנו חזקים בצפיית ישועה עליונה שתבא, ושיבנה ביהמ"ק[24] ב"ב[25] ע"י[26] גלוי כבוד ד' ואור משיח צדקנו.

---

9 ג"כ - גם כן
10 ה"ז - הרי זה
11 כת"ר - כבוד תורתו
12 לע"ד - לעניות דעתי
13 מב"ח - מבשר בחלב
14 להראב"ד - לרבי אברהם בן דוד
15 לע"ל - לעתיד לבוא
16 דהראב"ד - דרבי אברהם בן דוד
17 ס"ל - סבירא ליה
18 מ"מ - מכל מקום
19 תרומ"ע - תרומות ומעשרות
20 וכה"ג - וכהאי גוונא
21 פעה"ק - פה עיר הקודש
22 ע"פ - על פי
23 יהי' - יהיה
24 ביהמ"ק - בית המקדש
25 ב"ב - בני ביתו
26 ע"י - על ידי

ובענין הקרבנות, ג"כ יותר נכון להאמין שהכל ישוב על מכונו, ונקיים בע"ה[27] כשתבא הישועה, ונבואה ורוה"ק[28] ישובו לישראל, כל האמור ביעודה כמאמרה. ולא נתפעל ביותר מהרעיונות של התרבות האירופית, כי דבר ד' אשר עמנו, הוא עתיד לרומם את יסודי התרבות כולם למדרגה יותר עליונה ממה שיוכל כל שיקול דעת אנושי לעשות. ואין ראוי לנו לחשוב שבקרבנות מונח הוא רק הרעיון הגס של העבודה המגושמה, אלא שיש בהם טבעיות קדושה פנימית שאי אפשר שתתגלה ביפעתה כי"א[29] בהגלות אור ד' על עמו, ותחיה מקודשת תשוב לישראל, - ואותה יכירו ג"כ כל העמים כולם.

אבל מסכים אני עם כת"ר, שא"א[30] לנו לגשת למעשה הקרבנות בלא הופעה של רוה"ק[31] גלויה בישראל. אמנם צפיה זו ג"כ לא נפלאת היא ולא רחוקה, ויוכל להיות שפתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אנו מבקשים ומלאך הברית אשר אנו חפצים [מלאכי ג, א] ואז יבנה בהמ"ק[32] ב"ב. ובדבר תנועת התחיה הלאומית שלנו עצמה, חושב אני שמימות הרצל עד עכשו נתגלתה רק בצד החול שלה, שהוא ד"כ[33] דבר חביב ונכבד מאד, ועתיד החול להיות בסיס לקודש, שעליו תבנה כל חמדת ישראל. וכדי להשלים את תנועת התחיה ולהעלותם לרום מעלתה, שעליו תבנה כל חמדת ישראל. מוכרחים אנחנו ליצור את צד הקודש שבתנועה, שראוי לציין אותה בשם "ירושלים", כשם העיר אשר ד' שמה, [על פי יחזקאל מח, לה] כמו ששם "ציון" מציין את הרעיון החלוני של המדיניות, כן יציין שם "ירושלים" את הרעיון של המקדשיות, לכל האידיאלים הטהורים העומדים לצאת ממנו לישראל ולאדם, ושתי התנועות יחד ילכו במצב של ידידות ועזרה הדדית, אבל ג"כ במצב חפשי ובלתי משועבד. אז יאיר מכל צד אור מכובד להדר את הצד עיין פסחים ל"ב ב, ברש"י[34] ד"ה[35] ערפלי טהי י', איר נטי מלאכי ג, א. השני, ויהי[36] לנו יפעת חול והדרת קודש גם יחד, יוצאים וזוהרים מ"ציון" ומ"ירושלים".

ולמטרה זו נוסדה ונתרכזה פה כעת התרכזותנו בשם "הסתדרות ירושלים", [הארגון שייסד הרב קוק, הידוע בשם "דגל ירושלים"] האומרת, שכל איש ישראל צריך להיות ציוני, כדי לעבוד עבודת החול של האומה, וצריך להיות ירושלמי, כדי לעבוד את עבודת הקודש שלה. וכל הסתדרות צריכה להיות מונהגת מכחות המתאימים לה, הסתדרות הציונית החלונית - מאנשי חול מומחים לענינם, והסתדרות הירושלמית הקדושה -מאנשי קודש מומחים לענינם. פרטי דברי הדיעות שכתבתי בזה צריכים הם ביאור גדול, בין מצד ההלכה בענין המקדש, בין מצד ההגדה ויושר הדיעות, אשר אקוה בע"ה שאסדר הדברים בבירור לימים שיבואו על"ט[37]. ומאד אשמח אם יבא כת"ר עמנו בדברים תדיר, בעניני הכלל ועניני אה"ק[38] ועקו"ת[39], וכל פרט הצפיות של ישועת ד' שאנחנו מקוים שילכו הלוך ואור על עם ד' ונחלתו.

---

27 בע"ה - בעזרת השם
28 ורוה"ק - ורוח הקודש
29 כי"א - כי אם
30 שא"א - שאי אפשר
31 רוה"ק - רוח הקודש
32 בהמ"ק - בית המקדש
33 ד"כ - דבר כזה (או: דרך כלל)
34 ברש"י - ברבי שלמה יצחקי
35 ד"ה - דיבור המתחיל
36 ויהי - ויהיה
37 על"ט - עלינו לטובה
38 אה"ק - ארץ הקודש
39 ועקו"ת - ועיר קודשנו ותפארתנו

והי[40] זה שלו[41] וברכה באהבה נאמנה כנה"ר[42] ונפש ידי"ע[43] דוש"ת[44]

הק' אברהם יצחק ה"ק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש ועובד עבוה"ק[45] פעה"ק ירושלים תובב"א[46]. נ.ב. ובענין ב"ד[47] גדול לערעורים, [בית דין גדול לערעורים, שהרב קוק עסק אז בהקמתו] דעתי נוטה שחייבים אנו לכונן ב"ד גדול כזה פעה"ק ת"ו[48]. ויהי' זה בתוך הודעה ותקון כללי, ככל תקנות גדולי הדורות לצורך הזמן, כמו הגבי' ממטלטלי דיתמי [כמו תקנת הגאונים שגובים חוב גם ממיטלטלין שירשו היתומים] או מיעוט ירושת הבעל בתקנות שום [תקנות שו"ם, שתיקנו קהילות שפיירא, וורמייזא ומגנצא, להחזיר חלק מן הנדוניה למשפחת האישה אם נפטרה זמן קצר אחרי הנישואין] וכיו"ב[49]. וכבר החלונו בע"ה לעשות בזה צעדים, יכונן ד' מעשה ידינו [על פי תהלים צ, יז] לטובה למען עמו ונחלתו סלה. הנ"ל[50]

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

40 והי' - והיה
41 שלו' - שלום
42 כנה"ר - כנפשו הרמה
43 ידי"ע - ידידו עוז
44 דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45 עבוה"ק - עבודת הקודש
46 תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
47 ב"ד - בית דין
48 ת"ו - תבנה ותכונן
49 וכיו"ב - וכיוצא בזה
50 הנ"ל - הנזכר לעיל